Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Investigation of Preservice Preschool Teachers' Attitudes towards Environment in Terms of Various Variables

Seda Okumuş* - Nilüfer Okur Akçay**

Abstract: The aim of this study was to examine the preservice preschool teachers' attitudes towards environment in terms of gender, grade level and type of school graduated. Teachers have a great role in the education of students in the preschool period. In this regard, teachers are expected to gain environmental awareness. In this context, the pre-service period is an important stage. This research was carried out with Survey method, which is one of the quantitative research approaches. The sample of the study consists of 189 preservice preschool teachers studying at Ağrı İbrahim Çeçen University in the second semester of 2018-2019 academic year. In order to collect data, the Environmental Attitudes Scale (EAS) that is improved by Okur and Yalçın-Özdilek (2012) was used. The reliability of the EAS was found as $\alpha=.73$. Also, the pilot application was carried out, the reliability of the EAS was re-calculated and found as ,84. The determination of whether the data obtained is suitable for normal distribution was made with the Kolmogorov Smirnov test. Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis tests were performed to determine whether there was a significant difference between the variables. In terms of gender, a significant difference was found in favor of the female pre-service preschool teachers and a significant difference was found in favor of the first class by grade level in this study. However, there was no significant difference among the groups in environmental attitudes according to the type of school graduated. Since the positive attitudes of preservice preschool teachers towards the environment are important in terms of raising children's conscious when they start their profession, it may be recommended to conduct studies to increase the attitudes of prospective teachers.

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Assist.Prof.Dr., Atatürk University, Kazım Karabekir Education Faculty, Mathematics and Science Education Department

ORCID 0000-0001-6271-8278

seda.okumus@atauni.edu.tr

** Doç.Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü
Assoc.Prof.Dr., Ağrı İbrahim Çeçen University, Education Faculty, Basic Education Department

ORCID 0000-0002-3276-5564

nilokur-7@hotmail.com

Cite as/ Atıf: Okumuş, S. & Okur Akçay, N. (2020). Okul öncesi okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Turkish Studies - Education*, 15(2), 1101-1112. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.41733>

Received/Geliş: 12 February/Şubat 2020

Accepted/Kabul: 27 April/Nisan 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 30 April/Nisan 2020

CC BY-NC 4.0

Structured Abstract: Introduction: Environmental education is education activities that increase the level of knowledge and awareness about the environment is carried out. With environmental education, it is possible for new generations to take an active role in protecting the environment they live in today and in the future and to gain a sustainable environmental awareness (Gülay and Önder 2011; Kurt Gökçeli, Bilmez and Tarkoçin, 2015). Environmental education is essential for a sustainable society (Güzelyurt and Özkan, 2018). Because of the close relationship that the children will establish with the environment is very important for their gains in environmental education (Heimlich, 2010), education at a young age is necessary. Teachers have a great role in the education of students in the preschool period. In this regard, teachers are expected to gain environmental awareness. From this point, the pre-service period is an important stage. In the pre-service period, pre-service teachers are given elective courses about environment in many universities. The environmental education course was added to the preschool teacher education program renewed in 2018 as a compulsory course under “Early Childhood Environmental Education” in the 2nd semester of the 3rd grade. It is thought that this change will increase pre-service teachers' conceptual understanding of the environment as well as improve their positive attitudes towards the environment. The purpose of this study is to examine the pre-school teachers' attitudes towards the environment in terms of different variable. In this study, which aims to determine the Environmental Attitude Scale (EAS) scores of pre-service preschool teachers according to various variables, answers to the following research questions are sought:

1. Do the pre-service preschool teachers' EAS scores differ according to gender?
2. Do the pre-service preschool teachers' EAS scores differ according to the grade level?
3. Do the pre-service preschool teachers' EAS scores differ according to the type of high school graduated?

Method

Survey method was used and studied with 189 pre-service preschool teachers. In order to collect data, the Environmental Attitudes Scale (EAS) that improved by Okur and Yalçın-Özdilek (2012) was used. The reliability of the EAS was found as $\alpha=.73$. Also, the pilot application was carried out, the reliability of the EAS was re-calculated and found as .84. In the data analysis stage, Kolmogorov Smirnov, Kruskal-Wallis and Mann-Whitney U tests were used.

Findings

A significant difference has been determined in favour of female teacher candidates in terms of gender variable according to the data obtained from EAS applied to reveal the pre-school teachers' attitudes towards the environment. It's said that female teacher candidates have more positive attitudes towards the environment. Women are known to be more emotional and sensitive. This is thought to be related to the results. In addition, it could be said that the gender roles of female preschool teacher teachers positively affect their attitudes towards the environment. According to the data obtained from the EAS, a significant difference was determined between 1st and 3rd grade pre-service teachers in favour of 1st grade, 1st grade and 4th grades in favour of 1st grade preschool teacher candidates.

Conclusion and Suggestion

In this study, it is aimed to examine that the preservice preschool teachers' attitude towards environment in terms of various variables. It is aimed to ensure that preschool teachers are both active and sensitive individuals in the field of environment when they start their profession by taking environmental courses at the undergraduate level before the in-service training process. At this point, it is not enough for preservice preschool teachers to have not only professional knowledge about the environment, but also to have positive attitudes for a sustainable environmental education. Because at preschool level, students pay attention to practices rather than knowledge, that is they look at what the teacher does more than he says. In this context, the positive attitudes of preservice teachers towards the environment are important in terms of raising conscious children when they start their profession. As a result of the research, a significant difference was determined between the gender and class variables of preservice teachers in environmental attitudes. No difference was found in type of high school graduated. Accordingly, it is thought that carrying out various practices that will increase pre-school teachers' attitudes towards the environment will be effective both for prospective teachers and the children they will work with when they start their jobs. It is assumed that the use of different methods for an effective environmental education will positively affect the attitude towards the environment. In addition, different applications can be made to improve the environmental attitudes of male preservice teachers. It is believed that all these practices will make it easier for prospective teachers to set an

example to their students when they start working after graduation and that it will lead to a sustainable environmental education that is very important for our world.

Keywords: Preschool, Preservice Preschool Teacher, Preschool Education, Attitudes, Environment.

Öz: Bu araştırmanın amacı okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve mezun olunan okul türü değişkenleri açısından incelenmesidir. Okul öncesi sürecinde öğrencilerin eğitiminde öğretmenlerin rolü büyüktür. Bu bakımdan öğretmenlerin çevre bilinci kazanmış olmaları beklenmektedir. Bu bağlamda hizmet öncesi dönem önemli bir aşamadır. Bu araştırma, nicel araştırma yaklaşımlarından tarama desenine göre yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini, 2018-2019 akademik yılının ikinci döneminde Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi'nde öğrenim gören 189 okul öncesi öğretmeni adayı (125 kadın, 64 erkek) oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Okur ve Yalçın-Özdilek (2012) tarafından geliştirilen Çevresel Tutum Ölçeği kullanılmıştır. ÇTÖ'nün güvenirliği Okur ve Yalçın-Özdilek (2012) tarafından $\alpha=0,73$ olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada ÇTÖ'nün pilot uygulaması yapılmış ve güvenirliğine tekrar bakılmış ve $\alpha=0,84$ olarak tespit edilmiştir. Elde edilen verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığının tespiti Kolmogorov Smirnov testi ile yapılmıştır. Değişkenler arasında anlamlı farklılığın olup olmadığının belirlenmesi için ise Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri yapılmıştır. Araştırmada cinsiyet bakımından kadın öğretmen adayları lehine ve sınıf düzeyine göre ise birinci sınıf lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bununla birlikte, mezuniyet değişkenine göre ise çevresel tutumlarda anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Okul öncesi öğretmeni adaylarının çevreye yönelik olumlu tutumları, mesleğe başladıklarında bilinçli çocuklar yetiştirmeleri bakımından önem arz ettiğinden öğretmen adaylarının tutumlarını arttırmaya yönelik çalışmalar yapılması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi, Okul Öncesi Öğretmeni Adayı, Okul Öncesi Eğitim, Tutum, Çevre.

Giriş

İnsanoğlu dünyada var olduğu günden itibaren sürekli çevresi ile etkileşim içerisinde olmuştur. Yeme, içme gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında, tarım ve hayvancılık gibi faaliyetlerde çevre ile iç içe olmuştur; çevreyi etkilemiş, çevreden de etkilenmiştir. Özellikle sanayi devriminden sonra insanların çevre üzerine etkileri bariz bir şekilde görülmeye başlamıştır. Nüfusun artmasıyla birlikte beslenme ve mekan sorunu ortaya çıkmış, büyük kentler kurulmaya başlamıştır. Köylerden kentlere göç oranı artmış, kentlerin kapasitelerinin aşılmasıyla birlikte yatay yerleşim artmaya başlamıştır. Bunun sonucunda tarım arazilerinde azalma meydana gelmiş, araziler kabiliyetleri dışında kullanılmaya başlamıştır. Tüm bu olgular çevrede kirlenmeye yol açmış; toprak, su ve hava kirliliği meydana gelmeye başlamıştır. Kalabalık nüfusun ortaya çıkardığı kirliliğin çevrenin kendini temizleyebilme potansiyelinin çok üzerinde olması, özellikle son dönemde dünyanın hızla kirlenmesine neden olmuştur. Bu kirlilik, bugün, küresel olarak dünyanın her yerinde etkisini göstermektedir. İnsanoğlunun faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan çevre problemleri sadece toprak, hava ve suyun kirlenmesi olarak ortaya çıkmamış, aynı zamanda küresel ısınma, tür çeşitliliğinde azalma, çölleşme, açlık ve susuzluk gibi çok önemli problemleri de beraberinde getirmiştir. Öyle ki, durumun vahametini anlayan ülkeler en önemli problemler listesine çevre problemlerini eklemişlerdir. Çevreyi olumsuz etkileyen bu durumları ortadan kaldırmak için çeşitli topluluklar oluşturmuşlardır. Söz konusu topluluklar da farklı etkinlikler yürütmekte ve ülkeler arası işbirliğine önem vermeye çalışmaktadırlar.

Sorunun temelden başlanarak halledilmesi gerektiğini düşünen ülkeler okul öncesi döneminden itibaren öğrencilerin çevre eğitimi alanında eğitilmeleri gerektiğini anlamış ve buna yönelik çalışmalara hız vermiştir. Bu bağlamda öğretim programlarına, çevreye yönelik uygulamalar ilave edilmiştir. Bu farkındalık 1970'li yıllardan itibaren artmaya başlamıştır. Çevre eğitiminin gerekli olduğu ilk defa 1992 yılında Rio'da düzenlenen Rio Konferansı'nda ifade edilmiş, ülkelerin sürdürülebilir bir kalkınma için çevre eğitimine gereksinim duydukları vurgulanmıştır (Ahi ve Özsoy, 2015; Eilam ve Trop, 2012; Okumuş ve Öztürk, 2019). Bu süre

zarfında birçok ülke çevre kirliliğinin dünyayı ne derece etkilediğinin farkına varmış ve çeşitli antlaşmalarla küresel olarak örgütlenmiştir. Ülkemizde de çevre eğitime yönelik kazanımlar okul öncesi eğitimden üniversiteye kadar bütün kademelerde kazandırılmaya çalışılmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018; Yüksek Öğretim Kurumu, 2018).

Bireylerin çevre ile ilgili farkındalıklarını ve bilgi düzeylerini arttırmak için yürütülen eğitim faaliyetlerine çevre eğitimi denir. Çevre eğitimi ile yeni nesillerin bugün yaşadıkları ve ileride yaşayacakları çevreyi koruma ve sürdürülebilir bir çevre bilinci kazanmaları onların aktif olarak süreçte bulunmaları ile mümkündür (Gülşay ve Önder 2011; Kurt Gökçeli, Bilmez ve Tarkoçin, 2015). Çevre eğitimi sürdürülebilir bir toplum için gereklidir (Güzelyurt ve Özkan, 2018). Çevre eğitimi ilk olarak ailede başlar. Okul seviyesine bakıldığında ise okul öncesi dönem çevre eğitiminin ilk başladığı öğrenim seviyesi olarak görülmektedir. Bu dönemde çocuklar çevreye karşı olumlu tutumlar geliştirmeye, çevreyi neden korumamız gerektiğini anlayacak seviyeye gelmişlerdir. Bu bakımdan okul öncesinde çevreye karşı geliştirilen tutumların ileride kişinin kişiliğini etkileyebileceği söylenebilir. Çocuk daha sonra ilköğretim, ortaokul ve lise seviyesinde çevre ile ilgili temel kavramları ve durumları öğrenir ve bunları okul öncesi seviyesinde öğrenilen davranışların üzerine inşa eder. Okul öncesi dönemde çevreye karşı oluşan tutum, çocuğun gelecekte çevreye karşı davranışlarının temelini oluşturur (Alabay ve Doğan, 2015; Erten, 2005). Atasözümüzde de ifade edildiği gibi “Ağaç yaş iken eğilir”. Yani kişiye belli bir yaştan sonra çevre eğitimi ve bilinci kazandırmak zordur, çocuklar küçük yaşlarda mutlaka eğitilmelidir (Alabay ve Doğan, 2015; Okumuş ve Öztürk, 2019). Heimlich (2010) çocukların çevre eğitime yönelik kazanımlarının, çevreyle kuracakları yakın ilişki ile oldukça önemli olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda, okul öncesi çocuklarının çevreye karşı tutumları, çocuklara çevre bilincinin kazandırılması (Kesicioğlu ve Alisinanoğlu, 2009; Onur vd., 2016; Öztürk Samur, 2018) ile birlikte farklı yöntemler ile çocuklarda çevresel farkındalığın oluşturulmaya çalışıldığı çalışmalara literatürde rastlanmaktadır (Akbayrak ve Kuru Turaşlı, 2017; Güzelyurt ve Özkan, 2017).

Okul öncesi sürecinde öğrencilerin eğitiminde öğretmenlerin rolü büyüktür. Bu bakımdan öğretmenlerin çevre bilinci kazanmış olmaları beklenmektedir. Bu bağlamda hizmet öncesi dönem önemli bir aşamadır. Hizmet öncesi dönemde öğretmen adaylarına birçok üniversitede çevre ile ilgili seçmeli dersler verilmektedir. Çevre eğitimi dersi, daha önce 2. yarıyıl da verilen Seçmeli ders kapsamında “Çevre Eğitimi ve Sürdürülebilirlik” olarak iki saatlik teorik ders iken, 2018 yılında yenilenen okul öncesi öğretmenliği öğretim programına, 6. yarıyıl da verilmesi planlanan “Erken Çocukluk Dönemi Çevre Eğitimi” altında üç saatlik zorunlu bir ders olarak eklenmiştir. Bu değişikliğin öğretmen adaylarının çevre ile ilgili kavramsal anlamalarını artıracak gibi çevreye karşı olumlu tutumlarını da geliştirebileceği söylenebilir. Okul öncesi öğretmeni adaylarının çevreye karşı olumlu tutuma sahip olmaları, gelecekte yetiştirecekleri çocuklara iyi bir çevre eğitimi bilgisi vermelerini ve çocukların da çevreye ilgi duymalarını sağlar (Lubomira, 2004). Başka bir deyişle, çocukların çevreye karşı olumlu tutumlarında ve davranışlarında en etkili rolü okul öncesi öğretmenleri çocuklara model olarak üstlenir. Öğretmenlerin çevreye olan farkındalıkları, tutumu ve ilgisi, çocukların da çevreye olan farkındalığını, tutumunu ve ilgisini belirlemektedir (Ballantyne, Fien ve Packer, 2001). Bu doğrultuda hazırlanan bu çalışmada, okul öncesi öğretmeni adaylarının çevreye yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla şu sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Okul öncesi öğretmeni adaylarının ÇTÖ’den almış oldukları puanlar cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
2. Okul öncesi öğretmeni adaylarının ÇTÖ’den almış oldukları puanlar sınıf düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
3. Okul öncesi öğretmeni adaylarının ÇTÖ’den almış oldukları puanlar mezun olunan lise türüne göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Bu araştırma, nicel araştırma yaklaşımlarından tarama desenine göre yürütülmüştür. Tarama deseni bir durumun var olan şekliyle betimlenmesi amacıyla yürütülür (Karasar, 2005). Bu çalışmada, okul öncesi öğretmeni adaylarının çevreye yönelik tutumları betimlenmeye çalışıldığı için tarama desenin kullanılması uygun görülmüştür.

Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini, 2018-2019 akademik yılının ikinci döneminde Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi'nde öğrenim gören 189 okul öncesi öğretmeni adayı (125 kadın, 64 erkek) oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının 45'i (33 kadın, 12 erkek) 1.sınıfta, 48'i (32 kadın, 16 erkek) 2.sınıfta, 44'ü (27 kadın, 17 erkek) 3. sınıfta ve 52'si (33 kadın, 19 erkek) 4. sınıfta öğrenim görmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla Çevresel Tutum Ölçeği (ÇTÖ) kullanılmıştır. Okur ve Yalçın-Özdilek (2012) tarafından geliştirilen ölçek uygulaması 208 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda 14 maddelik tutum ölçeği elde edilmiştir. Ölçek 5'li likert biçimindedir. Ölçekte yer alan maddeler "Çok Uygun"dan "Hiç Uygun Değil" şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçekte olumlu ve olumsuz maddeler yer almakta olup olumlu maddeler ile olumsuz maddeler tam tersi olacak şekilde puanlandırılmıştır. ÇTÖ'deki 8., 9. ve 10. maddeler ters maddelerdir. Okur ve Yalçın-Özdilek (2012) ölçeği "çevreye olumlu tutuma sahip- ÇOTS" ve "çevreye olumsuz tutuma sahip- ÇOZTS" olmak üzere iki boyutta adlandırmışlardır. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 13 ve 14. maddeler ÇOTS boyutunda; 8, 9 ve 10. maddeler ise ÇOZTS boyutundadır. Okur ve Yalçın-Özdilek (2012) tarafından geliştirilen ölçeğin güvenirlik katsayısı (cronbach-alpa) 0,73 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise ölçeğin güvenirlik katsayısı tekrar hesaplanmış ve 0,84 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

ÇTÖ'den elde edilen verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığının tespiti Kolmogorov Smirnov testi ile yapılmıştır. Değişkenler arasında anlamlı farklılığın olup olmadığının belirlenmesi için ise Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri yapılmıştır.

Bulgular

Bu araştırmanın alt problemlerine yönelik elde edilen bulgular sırası ile aşağıda verilmiştir.

Birinci Alt Problemle İlgili Elde Edilen Bulgular

Okul öncesi öğretmeni adaylarının ÇTÖ'ye ilişkin verilerinin cinsiyet değişkeni bakımından normal dağılıma uygun olup olmadığının belirlemesi amacıyla normallik testleri yapılmıştır. Veriler örneklem 30 kişiden fazla olduğu için Kolmogorov Smirnov normallik testi ile değerlendirilmiş ve bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları

Cinsiyet	İstatistik	SD	p
Kadın	,118	125	,000
Erkek	,152	64	,001

Tablo 1'e göre ÇTÖ'ye ilişkin verilerin cinsiyet değişkeni bakımından normal dağılım göstermediği ($p < .05$) görülmektedir. Veriler normal dağılıma uygun olmadığı için anlamlılık

analizinde verilere nonparametrik testlerden Mann Whitney-U testi yapılmış ve elde edilen sonuçlara Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2: Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Kadın	125	101,01	12626,00	3249,00	,034
Erkek	64	83,27	5329,00		

Tablo 2’ye göre $U=3283,5$ ve $p<,05$ olduğu için grupların arasında cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı farklılık görülmektedir. Bu farklılık kadın öğretmen adayları lehinedir.

İkinci Alt Problemle İlgili Elde Edilen Bulgular

ÇTÖ’ye ilişkin verilerin sınıf düzeyi değişkeni bakımından normal dağılıma uygun olup olmadığının belirlenmesi amacıyla normallik testleri yapılmıştır. Araştırma örneklemini her sınıf seviyesinde 30 kişiden fazla olduğu için veriler Kolmogorov Smirnov normallik testi ile değerlendirilmiş ve sonuçlar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	İstatistik	SD	p
1.sınıf	,163	45	,004
2.sınıf	,196	48	,000
3.sınıf	,113	44	,000
4.sınıf	,184	52	,001

Tablo 3’e göre ÇTÖ’den elde edilen verilerin sınıf değişkeni düzeyi bakımından normal dağılım göstermediği ($p<,05$) görülmektedir. Tablo 4’te ÇTÖ’den elde edilen verilerin öğretmen adaylarının sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4: Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	n	Sıra ortalaması	SD	χ^2	p	Anlamlı Farklılık
1	45	114,26	3	7,824	0,05	1*3 (p= ,013)
2	48	93,19				
3	44	85,56				
4	52	88,00				1*4 (p= ,018)

Tablo 4’e göre $\chi^2=7,824$ ve $p=,05$ olarak tespit edilmiştir. P değeri ,05 olarak belirlendiğinden dolayı sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına

bakılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, 1. sınıf ile 3. sınıf ve 1. sınıf ile 4. sınıf arasında anlamlı farklılığın olduğu ve bu farklılığın 1. sınıf lehine olduğu ortaya çıkmıştır.

Üçüncü Alt Problemle İlgili Elde Edilen Bulgular

ÇTÖ'ye ilişkin verilerin mezun olunan lise türü değişkeni bakımından normal dağılıma sahip olup olmadığının belirlenmesi amacıyla normallik testleri yapılmıştır. Anadolu Lisesi ve Anadolu Öğretmen Lisesi mezunu olan öğretmen adaylarında örneklem 30 kişiden fazla olduğu için veriler Kolmogorov Smirnov normallik testi ile diğer gruplarda ise örneklem 30 kişiden az olduğu için Shapiro Wilk testi ile değerlendirilmiş ve sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları

Mezuniyet	İstatistik	SD	p
Anadolu İmam Hatip Lisesi	,219	27	,002
Anadolu Öğretmen Lisesi	,136	58	,010
Anadolu Lisesi	,150	98	,000
Fen Lisesi	,368	6	,011

Tablo 5'e göre tüm gruplarda verilerin normal dağılıma uygun olmadığı ($p < ,05$) görülmektedir. Tablo 6'da ÇTÖ verilerine göre öğretmen adaylarının mezun oldukları lise türü arasında anlamlı fark olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 6: Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Mezuniyet	n	Sıra ortalaması	SD	χ^2	p
Anadolu imam hatip	27	74,72	3	7,665	,053
Anadolu öğretmen lisesi	58	88,30			
Anadolu Lisesi	98	103,35			
Fen lisesi	6	114,58			

Tablo 6'ya göre öğretmen adaylarının mezun oldukları okul türüne göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($X^2=7,665$; $p > ,05$).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada okul öncesi öğretmeni adaylarının çevreye yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Çevre eğitimi ilk olarak aileden başlayan bir süreç olup formal olarak ilk defa okul öncesi döneminde öğrencilere kazandırılmaya çalışılır. Okul öncesi dönem çocuğun sosyal çevreye ilk girdiği okul ortamıdır ve çocukların kişiliklerinin şekillenmeye ilk başladığı okul dönemidir. Bu bakımdan çevre eğitiminin okul öncesi dönemde formal olarak öğretilmeye başlanan ve yaşam boyu devam eden bir süreç olduğu (Kandır vd., 2012) söylenebilir. “Ağaç yaş iken eğilir” atasözü çerçevesinde bakıldığında okul öncesi çevre eğitimi sürdürülebilir bir çevre eğitimi için oldukça önemli bir süreçtir. Çünkü çocuk yaşta öğrenilen davranışlar kişiliği yani gelecekteki davranışların temelini oluşturur (De Haan, 1991, Akt: Öz Aydın, Şahin ve Korkmaz, 2013) ve öğretim programlarında istenilen, çevreye duyarlı

nesillerin yetiştirilmesine katkı sağlamaktadır. Bu bakımdan çevreye duyarlı ve sürdürülebilir bir çevre bilincinde olan bir okul öncesi öğretmeni, öğrencilerini bu yönde etkileyeceği için önemlidir (Malone ve Tranter, 2003). Okul öncesi öğretmenlerinin hizmet içi eğitim sürecinden önce lisans seviyesinde çevreye yönelik dersler almaları ile mesleğe başladıklarında hem çevre alanında etkin, hem de duyarlı bireyler olmaları sağlanmaya çalışılmalıdır. Bu noktada okul öncesi öğretmen adaylarının sadece çevreye yönelik mesleki bilgilerinin var olması yeterli değildir, aynı zamanda sürdürülebilir bir çevre eğitimi için olumlu tutumlara da sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü okul öncesi seviyesinde öğrenciler bilgiden çok uygulamalara dikkat eder, yani öğretmenin söylediğinden çok yaptığına bakar.

Okul öncesi öğretmeni adaylarının çevreye yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla bazı çalışmalar yapılmıştır (Alabay ve Doğan, 2015; Karademir, Uludağ ve Cingi, 2017; Okur Akçay, Halmatov ve Ekin, 2017; Polat ve Kırpık, 2013; Şahin ve Doğu, 2018). Farklı bölümler arasında araştırma yapan Orhan ve Arseven (2019), çalışmalarında öğretmen adaylarının çevre konularına tutumları ile cinsiyet ve bölümlerinin etkisini araştırmışlardır. Araştırmanın sonucuna göre öğretmen adaylarının çevresel davranışları arasında cinsiyet değişkeninin anlamlı bir fark oluşturmadığı ancak çevre konularına yönelik tutumlarının bölümlere göre farklılık oluşturduğu ve okul öncesi öğretmen adaylarının da tutum puanlarının diğer bölümlere göre daha az olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde Öz Aydın vd., (2013) tarafından yapılan araştırmada da öğretmen adaylarının tutum puanlarının karşılaştırılması sonucunda okul öncesi öğretmeni adaylarının en düşük puana sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu bağlamda okul öncesi öğretmeni adaylarının çevreye yönelik olumlu tutumları, mesleğe başladıklarında bilinçli çocuklar yetiştirmeleri bakımından önem arz ettiğinden öğretmen adaylarının tutumlarını arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Okul öncesi öğretmeni adaylarının çevreye yönelik tutumlarını ortaya çıkarmak amacıyla uygulanan ÇTÖ'den elde edilen verilere göre cinsiyet değişkeni bakımından kadınların lehine anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Buradan kadınların çevreye yönelik daha olumlu tutumlara sahip olduğu söylenebilir. Kadınların daha duygusal ve duyarlı oldukları bilinmektedir. Bu durumun sonuçlarla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca kadın okul öncesi öğretmeni adaylarının toplumsal cinsiyet rollerinin çevreye karşı tutumlarını olumlu etkilediği söylenebilir. Literatürde bu sonucu destekleyen ve kadınların çevreye yönelik erkeklere göre daha çok olumlu tutuma sahip olduğu birçok çalışma mevcuttur (Aydın ve Çepni, 2010; Kahyaoğlu ve Özgen, 2012; Okur Akçay vd., 2017; Öcal, 2013; Öz Aydın, Şahin ve Korkmaz, 2013; Purutçuoğlu, 2008; Şahin ve Doğu, 2018; Şama, 2003). Ayrıca Alabay ve Doğan (2015) çalışmalarında, okul öncesi öğretmeni adaylarının çevre sorunlarına ilgi düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakmışlar ve kadın okul öncesi öğretmeni adaylarının çevre sorunlarına olan ilgi düzeyleri puanlarının erkek okul öncesi öğretmeni adaylarına göre daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir. Bununla birlikte çevresel tutumda cinsiyete göre farklılığın belirlenmediği çalışmalar da mevcuttur (Akyol, 2014; Bozkurt, 2011; Genç ve Genç, 2013; Polat ve Kırpık, 2013). Örneğin Genç ve Genç (2013) yapmış oldukları çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının çevre tutumlarını belirlemeye çalışmışlardır ve cinsiyet bakımından gruplar arasında anlamlı bir farklılık tespit etmemişlerdir.

ÇTÖ'den elde edilen verilere göre sınıf düzeyi değişkeni bakımından 1.sınıf ve 3. sınıf öğretmen adayları arasında 1.sınıflar lehine, 1. sınıf ve 4. sınıflar arasında da yine 1. sınıf okul öncesi öğretmeni adayları lehine anlamlı farklılık belirlenmiştir. Bu sonuç Aydın ve Ünalı (2013) ve Öz Aydın vd. (2013) çalışmalarıyla paralellik göstermektedir. Bu araştırmanın sonucundan farklı olarak sınıf seviyesine göre çevreye yönelik tutumlarda farklılık belirlenmeyen çalışmalar da mevcuttur (Akyol, 2014; Çabuk ve Karacaoğlu, 2003; Güven, Yurdatapan, Benzer ve Şahin, 2013; Okur Akçay vd., 2017; Özgen, 2012; Şahin ve Doğu, 2018).

ÇTÖ'den elde edilen veriler sonucunda, mezun olunan okul değişkeni bakımından gruplar arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Mezun olunan lise türünün çevreye yönelik tutumlarda önemli olmadığı belirlenmiştir. Çevre ile ilgili konular biyoloji ve coğrafya gibi dersler içerisinde yer almaktadır. Bu dersler tüm lise türlerinde ortak dersler olduğu için öğretmen adaylarının ders geçmişi benzer olduğu söylenebilir. Bu durumun da çevreye yönelik tutumlarda mezun olunan okul türünün etkili olmadığı çıkarımı yapılabilir. Literatürde bu araştırmanın sonuçlarını destekleyen araştırmalar bulunmaktadır (Akyol, 2014; Şahin ve Doğu, 2018).

Araştırma neticesinde çevresel tutumlarda okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyetleri ve sınıf değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmişken, mezun olunan lise türü bakımından herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. Buna göre okul öncesi öğretmeni adaylarının çevre ile ilgili tutumlarını artıracak çeşitli uygulamaların yürütülmesinin hem öğretmen adayları hem de göreve başladıklarında çalışacakları çocuklar açısından etkili olacağı düşünülmektedir. Etkili bir çevre eğitimi için farklı yöntem tekniklerin kullanılmasının çevreye karşı tutumu da olumlu etkileyeceği varsayılmaktadır. Kandemir, Pekdoğan ve Kandemir (2017), çevre eğitimi uygulamalarının okul öncesi öğretmeni adaylarının çevresel tutumlarına etkisini incelemişler ve pozitif bir etki olduğunu belirlemişlerdir.

Kandır vd. (2012) çalışmalarında okul öncesi öğretmeni ve adaylarının çevresel tutum puanlarını karşılaştırmışlar ve okul öncesi öğretmenlerinin lehine olduğunu tespit etmişlerdir. Bu durumun okul öncesi öğretmenlerinin mesleki bilgilerini ve becerilerini artırma gereksinimi duymalarından kaynaklanabileceğini düşünmüşlerdir. Okul öncesi öğretmeni adaylarının çevresel tutumlarının artırılması amacıyla, 2018 yılında yenilenen öğretim programında zorunlu ders olarak yer alan “erken çocuklukta çevre eğitimi” dersi verimli bir şekilde değerlendirilmelidir. Ayrıca erkek okul öncesi öğretmeni adaylarının çevresel tutumlarını geliştirmek için farklı uygulamalar yapılabilir. Tüm bu uygulamaların öğretmen adaylarının mezun olduktan sonra göreve başladıklarında öğrencilerine örnek olmalarını kolaylaştıracağı ve dünyamız açısından oldukça önemli olan sürdürülebilir bir çevre eğitiminin yürütülmesine etki edeceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Ahi, B. & Özsoy, S. (2015). İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin çevreye yönelik tutumları: cinsiyet ve mesleki kıdem faktörü. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 31-56. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.2569>
- Akbayrak, N. & Kuru Turaşlı, N. (2017). Oyun temelli çevre etkinliklerinin okul öncesi çocukların çevresel farkındalıklarına etkisinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 12), 239-258. <https://doi.org/10.24130/eccd-jecs.196720171240>
- Akyol, B. (2014). *İlköğretim öğretmen adaylarının çevresel tutum ve çevre bilgi düzeyleri üzerine bir çalışma* (Yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Alabay, E. & Doğan, Ö.F. (2015). Okul öncesi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına olan ilgi düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 12(2), 34-50. <https://doi.org/10.14687/ijhs.v12i2.2801>
- Aydın, F. & Çepni, O. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi (Karabük ili örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 189-207. <https://doi.org/10.14582/duzgef.783>
- Aydın, F. & Ünalı, Ü.E. (2013). Coğrafya öğretmen adaylarının sürdürülebilir çevreye yönelik tutumları. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(1), 11-42. <https://doi.org/10.23863/kalem.2017.18>

- Ballantyne, R., Fien, J., Packer, J. (2001). School environmental education programme impacts upon student and family learning: a case study analysis. *Environmental Education Research, 1*(7). <https://doi.org/10.1080/13504620124123>
- Bozkurt, M. (2011). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre kavramları ile ilgili algılamalarının değerlendirilmesi ve bu algılamaların çevreye yönelik tutumları ile tutarlılığının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Çabuk, B. & Karacaoğlu, C. (2003). Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 36*(1-2), 189- 198. https://doi.org/10.1501/egifak_0000000037
- Eilam, E. & Trop, T. (2012). Environmental attitudes and environmental behavior-Which is the horse and which is the cart?. *Sustainability, 4*, 2210-2246. <https://doi.org/10.3390/su4092210>
- Erten, S. (2005). Okul öncesi öğretmen adaylarında çevre dostu davranışların araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28*, 91-100. <https://doi.org/10.17556/jef.93507>
- Genç, M. & Genç, T. (2013). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Aşya Öğretim Dergisi, 1*(1), 9-19. <https://doi.org/10.17295/dcd.72508>
- Gülay, H. & Önder, A. (2011). *Sürdürülebilir gelişim için okul öncesi dönemde çevre eğitimi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Güven, İ., Yurdatapan, M., Benzer, E., & Şahin, F. (2013). Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları ile sağlıklı yaşama yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 21*(4), 1431-1448. <https://doi.org/10.14686/201312026>
- Güzelyurt, T. & Özkan, Ö. (2017). Okul öncesi dönemde çevre eğitimi uygulama örneği: merhaba kozalak ve kozalağın sesi etkinlikleri. *Turkish Studies, 12*(28), 409-428. <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.12519>
- Güzelyurt, T. & Özkan, Ö. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi dönemde çevre eğitimine ilişkin görüşleri: durum çalışması. *Turkish Studies, 13*(11), 651-668. <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.13425>
- Heimlich, J.E. (2010). Environmental education evaluation: reinterpreting education as a strategy for meeting mission. *Evaluation and Program Planning, 33*(2), 180-185. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2009.07.009>
- Kahyaoğlu, M. & Özgen, N. (2012). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 5*(2), 171-185. <https://doi.org/10.30831/akukeg.429106>
- Kandemir, N., Pekdoğan, S. & Kandemir, Ş. (2017). Examination of the effect of the environment education application on the environmental attitudes of prospective preservice pre-school teachers. *European Journal of Education Studies, 3*(6), 728- 741.
- Kandır, A., Yurt, Ö. & Cevher Kalburan, N. (2012). Okul öncesi öğretmenleri ile öğretmen adaylarının çevresel tutumları yönünden karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(1), 317-327. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.305108>
- Karademir, A.H., Uludağ, G. & Cingi, M.A. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının sürdürülebilir çevreye ilişkin davranış düzeylerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 41*, 120-136. <https://doi.org/10.21764/efd.01513>

- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayınları.
- Kesicioğlu, O.S. & Alisinanoğlu, F. (2009). 60-72 Aylık çocukların çevreye karşı tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 37-48. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2018.18.41844-415064>
- Kurt Gökçeli, F., Bilmez, B. & Tarkoçin, S. (2015). Okul öncesi öğretmenlerinin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi (SOBİDER)*, 2(4), 258-270. <https://doi.org/10.16990/sobider.87>
- Lubomira, D. (2004). Environmental education at pre-school. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 13(3). <https://doi.org/10.1080/10382040408668520>
- Malone, K. & Tranter, P. (2003). Children's environmental learning and the use, design and management of schoolgrounds. *Children Youth and Environments*, 13(2), 87-137.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1,2 ve 3. sınıflar). MEB Yayınları.
- Okumuş, S. & Öztürk, B. (2019). Sınıf öğretmeni adaylarının çevre öz yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 9-18. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.587686>
- Okur, E. & Yalçın-Özdilek, Ş. (2012). Yapısal eşitlik modeli ile geliştirilmiş çevresel tutum ölçeği. *İlköğretim Online*, 11 (1), 85-94.
- Okur Akçay, N., Halmatov, M. & Ekin, S. (2017). Okul öncesi öğretmeni adaylarının ağaç ve çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 1-18. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2015.15.2-5000161311>
- Onur, A., Çağlar, A. & Salman, M. (2016). 5 Yaş okulöncesi çocuklarda atık kâğıtların değerlendirilmesi ve çevre bilincinin kazandırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(59), 2457-2468.
- Orhan, A.T. & Arseven, İ. (2019). Öğretmen adaylarının çevre konularına yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23 (özel sayı), 29-39. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.555443>
- Öcal, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27, 333-352. <https://doi.org/10.14781/mcd.291153>
- Öz Aydın, S., Şahin, S. & Korkmaz, T. (2013). İlköğretim fen bilgisi, sınıf ve okul öncesi öğretmen adaylarının çevresel tutum düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 7(2), 248-267. <https://doi.org/10.17522/nefmed.17511>
- Özgen, N. (2012). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları: Türkiye örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 403-422. <https://doi.org/10.14686/201312026>
- Öztürk Samur, A. (2018). A comparison of 60-72 month old children's environmental awareness and attitudes: TEMA kids program. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 10(4), 413-419. <https://doi.org/10.26822/iejee.2018438131>
- Polat, S. & Kırpık, C. (2013). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 205 – 227. <https://doi.org/10.14686/201312026>

- Purutçuoğlu, E. Y. (2008). *Üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri ve materyalist eğilimleri ile çevreye yönelik tutum ve davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, H. G. & Doğu, S. (2018). Okul öncesi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin tutum ve davranışlarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(3), 1402-1416. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.466359>
- Şama, E. (2003). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 99-110. <https://doi.org/10.14686/201312026>
- Yüksek Öğretim Kurumu [YÖK] (2018). *Okul öncesi öğretmenliği lisans programı*. Yüksek Öğretim Kurumu Yayınları.